

Meseriile, industria, comerțul și băncile la Sași.

Același hărnicie care a ridicat țerănimea săsească după cum s'a spus în capitolul precedent, a fost cauza că a ajuns comerțul și industria încă prin veacurile trecute la o frumoasă dezvoltare. Pană aproape de sfârșitul veacului al XIX-lea se desfăceau produsele meseriilor săsești în întreg Ardealul și Țara-Ungurească, și au dominat și o parte a piețelor din România. Oamenii bătrâni din România își vor mai fi aducând aminte de așa-numitele «brașoveni», aduse din Brașov, cum erau: cîrpe, ciubote, pălării, frînghi, etc. Dar vremea nouă, cu dezvoltarea industriei mari, care se făcea pe socoteala industriașilor mici, a pricinuit și meseriilor săsești daune mari.

Pe lângă aceasta au mai intervenit două momente defavorabile. Cel d'întăiu a fost că, prin situația coloniilor săsești la periferia extremă a Ungariei, procurarea materialului brut se făcea, din cauza tarifului mare de transport, foarte cu greu: o urmare a politicii de circulație unilaterală maghiară, cea ce a și fost cauza că schimbarea industriei mici în industrie mare s'a putut face numai foarte încet. A doua piedecă a fost războiul vamal cu România, început la mijlocul anilor '80, prin care s'a pus capăt desfacerii mărfurilor industriei mici săsești pe piețele românești, pe cînd, în același timp, concurența produselor industriei austriece devenia tot mai mare, așa că industria săsească era strîmtoată tot odată de două părți.

Mulți industriași sași au dat atuncea faliment, și abia în timpul din urmă, înainte de izbucnirea războiului mondial, și-au găsit, prin sporirea bunei stări la țeranii, un nou debușeu pentru produsele lor. Mulți au emigrat atuncea și în România, în București, Craiova, Bușteni, Azuga și Rîmnicul-Vîlcii, și au recîștigat acolo industriei săsești un bun renume.

Dar acuma a ajuns industria săsească la un punct de întoarcere din care i se deschid perspective bune, ba chiar strălucite. Domiciliul Sașilor a ajuns de la periferia unui Stat la mijlocul patriei lor nouă, și trecătorile Carpaților-de-Sud nu mai pun stavilă transiului liber de material brut și de mărfuri confecționate. Acum se pot desvolta în bună voie toate însușirile Sașilor, care-i îndrumează spre muncă în industrie și comerț, și începutul care s'a și făcut pe terenul acesta se poate continua în deplină libertate.

Pe lângă aceasta mai vine și faptul că au ajuns, în urma războiului mondial, în minile multor oameni de afaceri sași capitaluri mari, a căror lipsă a făcut, mai de mult, ca spiritul de întreprindere să fie paralisat. De acum înainte însă, nu numai industria mică va lua un avînt nou, dar și industria mare, condusă de Sași, va afla un teren prielnic pentru desvoltare.

Este adevărat că în deceniile din urmă multă industrie mică a ajuns din mîni săsești în minile concurenților de altă nație, dar altele, precum sînt meseriile de lăcătuși, bărdași, timplari, pielari, cîrnățari, brutari și zidari, sînt aproape mai mult săsești. De cînd cu introducerea luminii electrice, a apăductului și a canalisării, s'a ridicat și meseria de mecanici, și a fost îmbrățișată mai ales de Sași. O poziție deosebită în industria săsească i se cuvine țîrgului *Cisnădia* de lângă Sibiu, unde de sute de ani aproape în fiecare casă se aude zgomotul războiului de țesut,

care în parte e condus, ca în vremuri străbune, tot cu mîna, iar în cele mai multe casuri cu ajutorul motorului electric. Postăvarii din Cîsnădie produc un postav gros, care se folosește pentru străie de cai și pentru haine țerănești. Țesătoriile mai mari sînt strînse într'o uniune. O școală de țesut servește pentru instruirea *pregătirii industriale*.

Acesteia i se dă din partea Sașilor o mare importanță. Până acuma era un mare desavantajiu că țerănimea nu prea sprijinia dezvoltarea meseriilor, dar, îmbunătățindu-se perspectivele pentru industriași, se speră că și țeranii sași vor trimite mai mulți copii la oraș la meserii. Afară de aceasta, condițiunile mai bune de traiu din România Mare vor împiedeca emigrarea de mase mari în America, unde se duceau Sașii ca muncitori de fabrică; acuma va putea să li dea și industria din patrie pînea de toate zilele. Sașii s'au străduit și până acum a ridica nivelul industriilor prin școli profesionale, căminuri de învățători, cursuri de specialitate pentru meșteri, prin biurouri de plasare pentru învățăcei, prin burse acordate cafelor pentru străinătate și prin împrumuturi date fără dobîndă meșterilor începători. Acuma lucrează Sașii la alcătuirea unor instituțiuni pentru ajutorarea meseriașilor pîgubiți de războiu. De la mijlocul veacului trecut există în orașele săsești reuniuni de meserii, care au de scop sprijinirea industriei. Acestea au ținut în deceniul ultim înaintea războiului mai multe adunări de meseriași și s'au constituit, la anul 1913, într'o mare uniune.

Industria de fabrică săsească se ocupă mai ales cu fabricarea de postav, de mașini agricole și de piei. Mai multe fabrici de construcțiuni de fier au construit, nu numai în Ardeal, dar și în România, poduri mari, care se pot pune alături de cele mai bune

lucrări făcute de firme străine. Afară deaceasta 7 mai sînt în mîni săsești fabrici mari de spirt, fabrici de bere, mori cu aburi, fabrici de salam, o fabrică de hîrtie și una de vase de lut. Foarte dezvoltate sînt la Sași tipografiile. Cea mai mare tipografie săsească, firma W. Krafft, din Sibiu, are de mai multe decenii un institut de editură pentru cărți românești de conținut literar și tipărește în momentul de față două ziare românești.

Comerțul săsesc, care odinioară era foarte dezvoltat, a suferit în cei din urmă ani, înaintea războiului, prin cele mai sus amintite stări nefavorabile, foarte mult, și a devenit în cea mai mare parte un comerț mărunț de importanță locală. Numai vre-o cîteva case de comerț și-au întins activitatea peste un teren mai larg dacă excludem fabricile mai sus amintite, al căror produse au fost distribuite și prin România veche și prin Balcani. Comerțul extern a primit îndemnuri mai puternice abia în timpul din urmă; viitorul îl va ridica și mai mult. Nu de mult a fost întemeiat la Sibiu de Sași de acolo un birou economic, cu scopul de a mijloci și de a conduce comerțul cu mărfuri de proveniență ardeleană cu România veche și cu statele balcanice.

Institutesle de credit ale Sașilor alcătuiesc o specialitate în cel mai bun înțeles al cuvîntului. Ele sînt întemeiate absolut pe principiul *de folos public și de solidaritate*; lăcomia de cîștig a particularului nu poate juca aici nici un rol. Și ele sînt expresia modernă a simțului străvechiu de solidaritate al Sașilor. Cele mai vechi institute de credit săsești sînt: Casa generală de păstrare din Brașov (Kronstädter Allgemeine Sparkassa), fondată, la anul 1835, și Casa generală de păstrare din Sibiu (Hermannstädter Allgemeine Sparkassa), fondată la 1841. Fundatorii lor au

urmărit scopul de a crea un credit ieftin și de a pune prin aceasta capăt usurii, mai departe de a îndemna la cruțare și de a înlesni înfăptuirea ei și în fine de a strînge fonduri culturale și filantropice. Prin urmare au fost urmărite numai scopuri de interes public. De aceia orice cîștig al acționarilor a fost deschis și, pînă în ziua de azi, plătesc cele mai multe institute de credit, în sensul statutei lor, aceeași dividendă după acțiunile plătite, care corespunde dobînzii acordate după depuneri. Jumătate din profitul curat se adaugă la fondul de rezervă, iar cealaltă jumătate se folosește pentru diferite scopuri culturale, mai ales pentru *instituțiunile de învățămînt*.

Institutele de credit săsești sînt călăuzite în afacerile lor bănești de o soliditate severă și nu despoaie pe datornicii lor. Ele nu vor să-și adune mijloacele pentru binefacerile lor culturale luîndu-le de pe spatele aceloră cari intră în afaceri cu ei, ci rămîn filantropice în toate privințele. Fiind misiunea lor sprijinirea instituțiilor culturale, institutele de credit săsești se văd silita a fi foarte circumspecte și a nu se amesteca în afaceri riscate. Din motivul acesta se mărginesc băncile săsești la împrumuturi date numai pe garanție sigură și nu se amestecă în întreprinderi industriale mari. Adevărat că lipsa de bănci industriale e considerată ca o lacună în viața economică a Sașilor, și Sașii se și pregătesc pentru a împlini această lacună.